

De nieuwe gastarbeider

Arbeidsmigranten komen de laatste jaren vooral uit West-Europese en andere welvarende landen, zoals Japan en de Verenigde Staten. Het gaat veelal om hooggekwalificeerd personeel, zoals managers en technici, die voor een belangrijk deel in concernverband worden overgeplaatst.

Vanaf het einde van de jaren vijftig was er schaarste op de Nederlandse arbeidsmarkt. In verband met het tekort aan lager geschoold personeel trokken Nederlandse bedrijven buitenlandse werknemers aan uit landen rond de Middellandse Zee, zoals Spanje, Portugal, Italië, Griekenland, Joegoslavië, Marokko, Tunesië, Algerije en Turkije. De komst van deze arbeidsmigranten vormde in de tweede helft van de jaren zestig driekwart van het totale vestigingsoverschot. Negen van de tien immigranten uit deze landen waren mannen die als arbeiders gingen werken in de industrie.

Aanvankelijk kwamen vooral Spanjaarden en Italianen. In 1965 immigreerden ruim 11 duizend Spanjaarden. Deze immigratie werd al snel gevolgd door een omvangrijke retouromigratie. Zeven van de tien Spanjaarden die aan het eind van de jaren zestig immigreerden waren tien jaar later weer vertrokken. In het recessiejaar 1967 vertrokken zelfs bijna driemaal zoveel Spanjaarden als er immigreerden. Het aandeel Italiaanse retouromigranten was maar iets lager.

Gezinshereniging Turken en Marokkanen

De migratie van Turken en Marokkanen vertoonde een ander patroon. Zij bleven veelal en lieten na verloop van tijd hun gezinnen overkomen. Vanaf het eind van de jaren zestig begon het aandeel vrouwen onder de immigranten uit Turkije toe te nemen. Deze toename weerspiegelt het op gang komen van de gezinshereniging. Bij de Turken kwam de gezinshereniging eerder op gang dan bij de Marokkanen. De gezinshereniging bij de Marokkanen begon weliswaar iets later, maar was in het begin van de jaren zeventig al op het niveau van de Turken. De retouromigratie van Turken en Marokkanen was, met uitzondering van de beginfase, relatief beperkt.

Wervingsstop

Sinds de instelling van een wervingsstop voor buitenlandse werknemers uit landen rond de Middellandse Zee in 1973 is legale arbeidsmigratie vanuit (bijvoorbeeld) Turkije en Marokko nauwelijks meer mogelijk. De immigratie van Turken en

Marokkanen nam in de jaren na 1973 evenwel verder toe, voor een belangrijk deel in het kader van gezinshereniging, voor een onbekend deel waarschijnlijk ook illegale arbeidsmigratie. In 1975 werd een zogeheten 'eenmalige regularisatie' toegepast. Deze regeling bood illegaal in ons land verblijvende migranten de mogelijkheid een legale verblijfsstatus te krijgen. Bijna 15 duizend personen hebben van deze regeling gebruik gemaakt. Het ging voor ongeveer de helft om Turken en Marokkanen.

Restrictief beleid

Sinds de wervingsstop is het Nederlandse beleid ten aanzien van arbeidsmigratie restrictief gebleven. Vrije arbeidsmigratie is wel toegestaan aan burgers van de landen van de Europese Unie. Sinds 1994 is dit vrije verkeer van personen uitgebreid tot de landen van de Europese Vrijhandels Associatie (EVA), met uitzondering van Zwitserland. Deze landen (Noorwegen, IJsland en Liechtenstein) vormen sindsdien met de landen van de Europese Unie de zogenoemde Europese Economische Ruimte.

In het algemeen is arbeidsmigratie van buiten de Europese Economische Ruimte (EER) alleen toegestaan als binnen de EER geen passend arbeidsaanbod aanwezig is. Om werknemers van buiten de EER aan te trekken, heeft de Nederlandse werkgever een tewerkstellingsvergunning nodig. Deze vergunning kan pas worden verstrekt als werving binnen Nederland of uit een ander land van de Europese Economische Ruimte niet mogelijk is.

Arbeidsmigratie vooral uit westerse landen

In 1998 immigrerden bijna 9 duizend personen uit de Europese Unie voor werk naar Nederland. De grootste groep arbeidsmigranten komt uit het Verenigd Koninkrijk (2,5 duizend). De arbeidsmigratie uit het Verenigd Koninkrijk was daarmee zelfs groter dan die uit Duitsland (750 arbeidsmigranten) en België (1,5 duizend) samen.

Bijna de helft van alle niet-Nederlandse immigranten uit andere landen van de Europese Unie komt naar Nederland om te werken, anderen komen in verband met gezinshereniging, gezinsvorming of studie. Zes van de tien nieuwkomers met de Britse nationaliteit zijn arbeidsmigranten en dat geldt ook voor vier van de tien immigranten uit België. Immigrant met de Duitse nationaliteit komen minder vaak als arbeidsmigrant. Ongeveer een op de drie Duitse immigranten komt naar Nederland om te werken.

Het aantal arbeidsmigranten van buiten de Europese Unie bedroeg in 1998 circa 6,5 duizend, waarvan ruim duizend uit de Verenigde Staten en bijna 500 uit Japan. Er komen nog maar weinig arbeidsmigranten uit Turkije en Marokko. In 1998 immigrerden bijna 250 Turkse en 200 Marokkaanse immigranten om in Nederland te komen werken.

Sterke toename

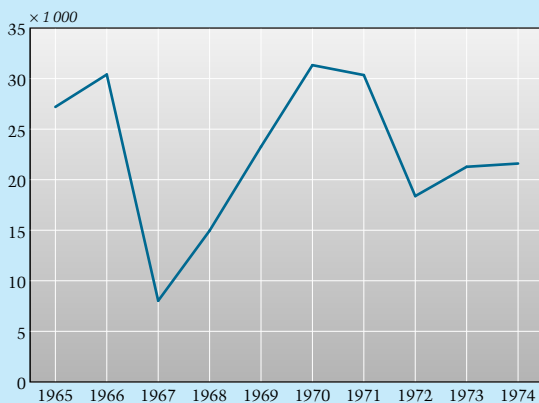
Volgens cijfers die zijn gebaseerd op het Centraal Register Vreemdelingen van het Ministerie van Justitie is het aantal arbeidsmigranten van buiten de EU tussen 1996 en 1998 met meer dan veertig procent gestegen. Alternatieve ramingen op basis van het aantal afgegeven tewerkstellingsvergunningen volgens de Arbeidsvoorzieningsorganisatie laten een nog sterkere stijging van de arbeidsmigratie zien van bijna 75 procent. De toename van het aantal arbeidsmigranten hangt samen met de krapte op de Nederlandse arbeidsmarkt. Bij één op de drie arbeidsmigranten van buiten de Europese Unie is sprake van overplaatsing in concernverband.

Niet-westerse landen

De arbeidsmigratie uit landen van de Europese Unie is tussen 1996 en 1998 met zeven procent gestegen. Het aantal arbeidsmigranten van buiten de Unie is sterker gegroeid. Dit komt niet

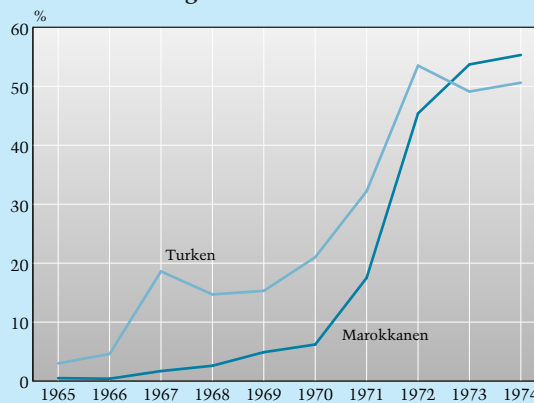
Immigratie, 1965–1974

uit landen rond de Middellandse Zee¹⁾

¹⁾ Algerije, Griekenland, Italië, Joegoslavië, Marokko, Portugal, Spanje, Tunesië, Turkije.

vrouwen in de immigratie

doordat de migratie van werknemers uit de zogeheten 'traditionele arbeidsmigratielanden' als de Verenigde Staten en Japan, sterk is toegenomen. Het aantal Japanners dat naar Nederland komt om hier hun brood te verdienen is in deze periode zelfs iets gedaald. De toename van het aantal arbeidsmigranten komt nu vooral voor rekening van niet-westerse landen. Uit India en Zuid-Afrika bijvoorbeeld kwamen in 1998 enkele honderden arbeidsmigranten. Uit Oost-Europa, in het bijzonder de voormalige Sovjet-Unie en Polen, immigrerden in 1998 meer dan duizend mensen om hier te werken. Dit is een verdubbeling ten opzichte van 1996.

Informatici

De gastarbeiders van de jaren negentig behoren tot het middelbaar en hoger personeel. Het zijn technici, managers en wetenschappers. Uit gegevens van de Arbeidsvoorziening blijkt dat uit de Verenigde Staten veel technici, informatici en leidinggevenden naar ons land komen. Ook vanuit Japan immigreren relatief veel leidinggevenden en technici. Opvallend is de toename van het aantal tewerkstellingsvergunningen voor informatici uit India (430 vergunningen in 1999) en Zuid-Afrika (200 vergunningen). In verband met het tekort aan arbeidskrachten in deze sector werven werkgevers mensen in het buitenland. Omdat ook in de andere EU-landen een tekort is aan informatici, wordt ook in Derdewereldlanden naar kandidaten gezocht.

Asielzoekers als seizoenarbeiders

In 1999 zijn meer dan vierduizend tewerkstellingsvergunningen verleend aan mensen die asiel hebben aangevraagd maar nog niet weten of ze mogen blijven of in het bezit zijn van een voorlopige vergunning tot verblijf (vvtv). In het laatste geval gaat het om vvtv'ers die nog geen twee jaar in Nederland zijn. In het derde jaar van het verblijf is geen tewerkstellingsvergunning meer nodig. Deze asielzoekers werken doorgaans als seizoen-

Arbeidsmigratie

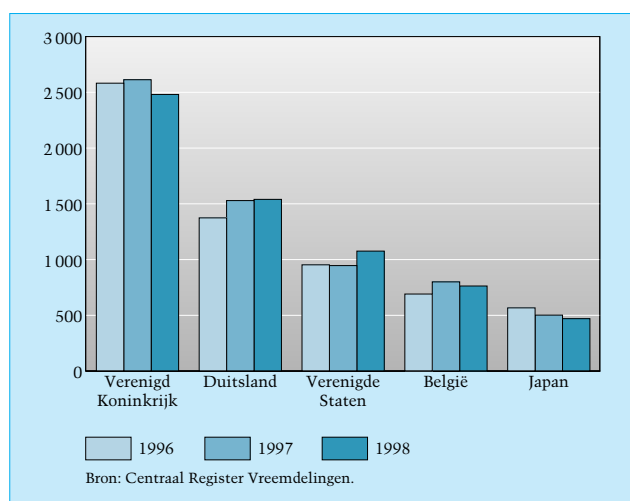
De statistiek van de buitenlandse migratie maakt geen onderscheid naar de reden van migratie, zoals werk, asiel, studie, gezinshereniging of huwelijk. In het verleden zijn er wel ramingen gemaakt van het aantal arbeidsmigranten. Deze ramingen waren gebaseerd op informatie over aantallen verstrekte tewerkstellingsvergunningen volgens de Arbeidsvoorziening. Ook voor andere migratiemotieven zijn eerder ramingen uitgevoerd.

De informatie over de omvang van de arbeidsmigratie in de jaren negentig is gebaseerd op informatie van het Centraal Register Vreemdelingen van de Immigratie- en Naturalisatiedienst van het ministerie van Justitie. In dit register is van alle niet-Nederlanders informatie opgenomen over (onder meer) de reden van immigratie. De gebruikte gegevens hebben betrekking op het aantal niet-Nederlanders op 1 januari 1999. Verder is voor werknemers van buiten de EU informatie van de Arbeidsvoorzieningsorganisatie gebruikt.

arbeider in de land- en tuinbouw. In 1999 zijn 1,5 duizend tewerkstellingsvergunningen verleend aan asielzoekers uit Irak en 650 aan asielzoekers uit Afghanistan. Op dit moment mogen asielzoekers twaalf weken per jaar werken in seizoengebonden sectoren als de landbouw. Hoewel het hier strikt genomen niet om arbeidsmigranten gaat (zij zijn hier immers gekomen als asielzoeker en niet voor werk) is er ook nu, evenals in de jaren zestig, sprake van behoefte aan laaggeschoolde arbeid waarin wordt voorzien door immigranten van buiten de Europese Unie. ◀

Han Nicolaas en Arno Sprangers

Arbeidsmigratie naar geboorteland

Van buiten de Europese Unie

